

Rozs-Nagy
Szilvia

A nevelés szent útjai

Két világ polgáraiként

Amikor 2011 decemberében megjelent a CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, az egyházak részéről többen is fölvetették nemcsak azt a kérdést, hogy kell-e ez nekünk, de azt is, hogy jó-e nekünk, ha a hittanóra kötelezően választható módon megjelenik az állami általános iskolák tantárgyai között. Miközben elkezdődtek a lázas előkészületek, hogy az egyház a szülők és az iskolák felé is hatékonyan meg tudja hirdetni ezt az új lehetőséget, elindult egy olyan irány is, amely igyekezett megtalálni az evangélikus hitoktatás kincseit, igényeit és sajátosságait.

Nagy öröm, hogy a *Credo* lehetőséget biztosít a hasábjain a közös gondolkodásra, tervezésre és felkészülésre, és köszönet illeti Kodácsy-Simon Esztert, aki a vitaindító cikkében átfogóan ismerteti a jelen helyzetben rejlő kihívásokat és az egyházunk fiataljai előtt álló értelmiségi és tanítványi létben rejlő gazdagodási lehetőségeket.

„Neveljétek az Úr tanítása szerint” (Ef 4,6)

A Szentírás egyértelműen hitet tesz amellett, hogy a gyermek Isten áldása (128. zsoltár), akinek az élete az Ószövetség korában kifejezett védelmet élvezett, amely a legmesszebbmenőkig kiterjedt a magzati kora is (2Móz 21,22–23).

Jézus Krisztus egyenesen példaként állítja a gyermekeket a tanítványai elé, amikor azt mondja: „*Bizony, mondom néktek, ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek, nem mentek be a mennyek országába.*” (Mt 18,3) Sőt azonosítja magát a gyermekekkel, amikor kijelenti: „*Aki befogad egy ilyen kisgyermeket az én nevemben, az engem fogad be.*” (Mt 18,5)

A szentírási valóságlátásban tehát a gyermek egyszerre a szülők (és tanítók) gondjaira bízott és nevelni való emberpalánta, és egyszerre az isteni jelenlét közvetítője, akitől mint mestertől van mit tanulnia az őt körülvevő felnőtteknek. A Biblia egyszerre mutatja be a gyermeket a maga alázas, illetve megalázott voltában és Istentől kapott méltóságában.

A zsidóságban a kezdetektől nagy súlya volt a nevelésnek. Miközben Mózes megtanította Izrael népének az Úr törvényeit, és fölszólította a népet, hogy őrizzék meg a szívükben az elhangzottakat, megparancsolta, hogy „*ismételgesd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házában vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár fölkelsz*” (5Móz 6,7). A SömA e mondatai és ebből fakadóan az egész zsidó nevelés a holisztikus nevelés mellett köteleződik el. A babiloni fogság után (Kr. e. 538 után) sorra létesültek az iskolák, ahol a gyerekek elsajátíthatták az elemi ismereteket (írás és olvasás, a Szentírás tanulmányozása), Kr. e. 64-től pedig minden tartományban és nagyobb városban működött iskola a hat és tizenhárom év közötti fiúk számára, akiknek ezáltal biztosított volt az ingyenes oktatás (TÓTH 2008, 70. o.). E szervezett oktatás tananyagában és annak beosztásában (szentírásismeret, a zsidó nép története, erkölcsstan) találjuk meg a mai keresztény hittan tananyagának a gyökereit is.

A héberben több kifejezést is találunk a nevelésre, amelyek leginkább a nevelési módszereket és célokat jellemzik, viszont kiemelném közülük a *chinuch* kifejezést (TÓTH 2008, 36. o.), amely szó szerint „felszentelést” jelent, és a nevelés lényegét ragadja meg. A nevelés e vonulata ugyanis nem egyszerűen egy tudásanyag átadását jelentette, nem az értelem vagy a kulcskompetenciák fejlesztését, nem a fenytést és nem is a megélhetés biztosítását vagy a szakmai

ismeretek továbbadását, hanem a megszentelődésre vezetést. Nem „iskolába járást”, hanem az „Isten útján járást”. Hiszen az Örökkévaló azt mondja Izraelnek: „Az Úrnak, Istenednek a szent népe vagy te, téged választott ki az Úr, hogy az ő tulajdon népe légy mindazon népek közül, amelyek a föld színén vannak.” (5Móz 14,2)

E halachikus¹ nevelési mód a keresztény nevelésnek is a szíve közepe,² hiszen Jézus Krisztus maga is jártában-keltében, házban és útfélen, vagyis az élet sűrűjében vezette a tanítványait, nem pedig iskolát alapított a görög bölcséleti iskolák hagyományai szerint. Sőt önmagát is útként határozta meg (Jn 14,6), a követői pedig az „Úr útjának híveiként” (ApCsel 9,2) híresültek el. Ennek a holisztikus nevelésnek, vagyis a tanítványi létre vezetésnek kell lennie és lehet az evangélikus hitoktatás egyetlen valódi célja is, ahogy Kodácsy-Simon Eszter is rámutatott ennek fontosságára a tanulmányában.

E tanulási folyamatra alkalmazhatjuk a *sanctificatio*, vagyis a megszentelődés nagy teológiai hagyománnyal rendelkező kifejezését, amely mint a keresztény nevelés útja a Tóra³ és a Hegyi beszéd⁴ tanításain alapul. Amikor Luther Márton iskolák alapítását szorgalmazta a német nemzet keresztény nemességét és városi tanácsosait megszólító írásaiban, akkor a nevelés és az oktatás halachikus módszere mellett tört lándzsát. Luther Márton azon tantárgyakat részesítette előnyben, amelyek egyértelműen elősegítik a gyerekek előbbre jutását a hitben, kiteljesítik a személyiségüket, nemesebbé alakítják a jellemüket, a megszentelődés útján járva elvezetnek a keresztény szabadságra, amely a Krisztussal való egységben⁵ teljesedik ki.

Ennek első lépése a Bibliában való jártasság elsajátítása, amelynek a gyökerei szintén a zsidó iskolai hagyományokra nyúlnak vissza, ahol minden tantárgy – kezdve az írástól és az olvasástól – a Szentírásra épült. „A felső és alsó iskolákban elsősorban a Szentírásnak kellene a legkiválóbb és legközönségesebb olvasmánynak lenni, és a fiúknál az evangéliumnak. Sőt adná Isten, vajha minden városnak lenne egy leányiskolája is, a hol a leánykák naponkint egy órában az evangéliumot hallgatnák németül avagy latinul. (...) Hát nem kellene-e minden egyes keresztény embernek már kilenc vagy tíz éves korában ismernie az egész evangéliumot, a melyben neve és élete vagyon?” (LUTHER 1901, 150. o.)

A következő lépés pedig az elhangzottak bensővé tétele, az ember megtérése, megújulása és a megszentelődés útján maradása. „Igaz tehát ez a két mondat: »A jócselekedetek nem teszik az embert jóvá, hanem a jó ember tesz jócselekedeteket. A rossz cselekedetek nem teszik az embert rosszá, hanem a rossz ember tesz rossz cselekedeteket.« Ezért mindig magának a lényegnek vagy a személynek kell jónak lennie minden jócselekedet előtt, és a jócselekedetek maguktól erednek és jönnek elő a jó személyből, ahogyan Krisztus mondja: »A rossz fa nem terem jó gyümölcsöt, a jó fa nem terem rossz gyümölcsöt« (Mt 7,18).” (LUTHER 1983, 53. o.) Ebben segítik a gyermekeket a testnevelés, a nyelvek, a történelem, az ének, a zene és a matematika is.

¹ A halacha a *lálchet* szóból származik, amelynek jelentése: 'menni', 'járni'. A halacha pedig az „út, amelyen járni kell”, vagyis a zsidó ember mindennapjait meghatározó szabályok és útmutatások gyűjteménye.

² Az „Isten útján járás” a „halachikus” zsidó nevelési szemléletben a vallási parancsolatok és rendelkezések szigorú betartását jelentette, és alapvetően törvénycentrikus lelkiismereti kötöttséggel párosult, míg a Jézus tanításain alapuló keresztény nevelés fontos célja a hitbéli, lelkiismereti és spirituális szabadság megvalósítása, amely a Krisztus-követő élet, a hibén való újjászületés eredménye. – *A szerk.*

³ „Én, az Úr vagyok a ti Istenedek, mutassátok hát meg, hogy szentek vagytok! Legyetek szentek, mert én szent vagyok!” (3Móz 11,44)

⁴ Jézus Krisztus mondta: „Ti azért legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,48)

⁵ „Ez az első alapvető pont: hogy az ember elhagyja önmagát és maga fölé emelkedjék Krisztusba. Ezután a fölülről lefelé haladás így kezdődik: mivel Krisztusban vagyok, Krisztus is bennem van. Magamra öltöttem őt, és őbelé kerültem, kiléptem a bűnből, a halálból és az ördög hatalmából. Úgyhogy most már ő nyilvánul meg bennem, és mondja: Menj utadra, hirdesd az igét, vigasztalj, keresztelj, szolgálj felebarátodat, légy engedelmes, türelmes és így tovább. Én leszek benned és teszek meg mindent; amit teszel, azt én akarom elvégeztetni. Csak légy bizakodó, bátor és rettenthetetlen énbennem, és ügyelj rá, hogy bennem maradj; akkor én is biztosan benned leszek.” WA 45: 591. A fordítás alapja: PLASS 1959, 2: 722. o. 2253. sz.

Luther Márton pedagógiájának kulcsfogalma a keresztény szabadságra nevelés, amelynek szerves része az önálló gondolkodásra és döntéshozásra való képesség és a személyes integritás kifejlesztése, ezért ellenezte, hogy „minden jogász kommentárjai (törvénytárgyazatai), minden theologus szentenciái, minden filozófus kérdései (*questiones*) s minden barát prédikációi (*sermones*)” helyet kapjanak a tananyagban vagy akár az iskolai könyvtárban (MÉSZÁROS–NÉMETH–PUKÁNSZKY 2003, 77–82. o.).

Egy úton járunk

Az evangélikus hittan kerettanterveinek 2012–2013-ban végbement átdolgozása során a tényszerű tananyag összeállítása mellett kiemelt hangsúlyt kapott a biblikus és reformátori módszertan. Ennek három területét emelném ki:

1. *Életrevaló.* A gyermekeket a maguk élethelyzetében kell megszólítani, hangsúlyozva, hogy a megtanultak szervesen kapcsolódnak ahhoz, ahogyan a világképüket, a társas kapcsolataikat és az egyéniségüket kialakítják. Az alapos szentírási, egyháztörténeti és teológiai tudás nem elvont ismeret, hanem híradás a köztünk élő Úrról, aki szent életre hív bennünket.

Íj, Lucas Cranach: Jézus megáldja a gyermekeket

2. *Gyermekközpontú.* Luther Márton írja: „Isten kegyelméből most már minden úgy van rendezve, hogy a gyermekek kedvvel és játszva tanulhatják akár a nyelveket, akár egyéb mesterségeket vagy történeteket. Hiszen most már nem pokol és tisztítóház az iskola, melyben bennünket gyötörtek, ahol még annyi remegés, félelem és gyötrelmek között sem tanultunk.” (Uo.) Mára már fölszabadult a hittan is azon tantárgyi kisebbségi érzéséből, amelynek során a hitoktató minden erejével azon igyekezett, hogy bebizonyítsa: az ő tantárgya is ér annyit, mint a matematika. A játékoság, az öröm és a közösségre tartozás megélése, a tevékeny részvétel, az élményszerzés, a demokratikus tanítás, a személyre szabott tananyag:

ez mind-mind a jézusi galileai közös kirándulások és a lutheri asztali beszélgetések nevelési módszerére épül, ahol a párbeszéd és az együtt megtett út során hangzanak el a legnagyobb teológiai tanítások.

3. *Biblikus.* Isten akaratának kutatása, az istenkapcsolat szorosabbá tétele nem a tanórára készülést követő vagy attól független tevékenység, hanem a felkészülés és a tanórai együttlét alapja. A Szentírás egésze arról tesz tanúbizonyságot, hogy élő Urunk, élő Igénk van. Ennélfogva a hitoktatók feladata sem korlátozódhat a pusztán ismeretközlésre. Amikor hiteles tudást akarunk közvetíteni, akkor tisztában kell lennünk azzal, hogy a bibliai hitvallások, tanítások és bizonyágtételek hitelét a gyerekek felé a saját életünk példája jelenti. A szentség nem a valóságban kívül eső mítosz, hanem a hétköznapok Istenhez emelése, az Isten előtt járás.

Egy cipőben

A hit- és erkölcsstan nálunk idén szeptembertől bevezetett oktatása valamilyen formában Franciaország kivételével minden európai országban biztosított a tanulók számára (AVRAM–DRONKERS 2009, 38–70. o.). Számos országban a hit- és erkölcsstan a tanrend része, ez alól csak a csehek, az észtek, a svédek, a szlovénok, a lengyelek és a horvátok jelentenek kivételt, ahol is a szülőknek külön kell jeleznie az iskola felé a gyermeke hitoktatási igényét.⁶ Az európai országokban rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján az egyházhoz tartozás és a hívó élet komoly kihatással van az emberek viselkedési szokásaira, az erkölcsi kérdéseik kezelésére és a társas kapcsolataik alakítására. E területek közül különösen is kiemelkednek azok, amelyek kapcsán az egyházaknak egyértelmű és széles körben ismert tanítása van (például házasságtörés, válás, magzatelhajtás, eutanázia, öngyilkosság, lásd AVRAM–DRONKERS 2009, 8. o.).

A hit- és erkölcsstan bevezetése körüli nehézségek és tisztázatlanságok nem homályosítják el a tényt, hogy társadalmi szinten e lépés megtételére már igen nagy szükség volt. Hamarosan ugyanis – Simon Longstaff szavaival élve – azon gyerekeknek a döntései fogják alakítani a világot, akik ma a mi tanítványaink.

Jelenleg még a hit- és erkölcsstanoktatás bevezetésével kapcsolatosan is számos megválaszolatlan kérdés áll az egyházak előtt, ezért nem is érdemes találgatásokba bocsátkozni a jövőt illetően. Az MEE Nevelési és Oktatási Osztálya viszont a feladatának érzi, hogy pár éven belül elkészítsen egy felmérést az állami általános iskolákban elindult evangélikus hit- és erkölcsstanoktatás eredményeiről, illetve a bevezetés különböző gyakorlatainak hatékonyságáról és a gyülekezetek életére gyakorolt hatásáról, hogy kiderüljön: kényelmes, szűkre szabott vagy esetleg túl nagy az egyházunk számára készült új cipő.

Hivatkozott művek

- AVRAM, Silvia – DRONKERS, Jaap 2009. *Religiosity and Education in Europe*. European University Institute. Web: http://www.esri.ie/research/research_areas/education/Remc/working_papers/REMC_Religiosity_Education.pdf. (Letöltés: 2013. október 10.)
- LUTHER Márton 1901. *A német nemzet keresztyén nemességéhez a keresztyénség állapotának megjavítása ügyében* [1520]. Ford. Masznyik Endre. Wigand, Budapest.
- LUTHER Márton 1983. *Értekezés a keresztyén ember szabadságáról*. In: *Luther Márton négy hitvallása*. Ford. Pröhle Károly. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.
- MÉSZÁROS István – NÉMETH András – PUKÁNSZKY Béla 2003. *Neveléstörténeti szöveggyűjtemény*. Osiris Kiadó, Budapest.
- PLASS, Ewald M. (szerk.) 1959. *What Luther Says: An Anthology*. 1–3. köt. Concordia, St. Louis.
- TÓTH Andrea 2008. *A zsidó nevelés sajátosságai*. Doktori értekezés (OR-ZSE). Budapest.

⁶ Lásd <http://szamvarazs.blogspot.hu/2013/05/a-magyar-oktatasi-rendszer-szerkezete.html>. (Megtekintés: 2013. október 10.)

Rozs-Nagy Szilvia (1976) evangélikus lelkész és hittanreferens a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának Nevelési és Oktatási Osztályán. A Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban érettségizett, felsőfokú tanulmányait az Evangélikus Hittudományi Egyetemen és a Genfi Egyetemen folytatta. 2003-ban lett a Budapesti Egyetemi Gyülekezet lelkésze, 2006-tól 2011-ig pedig a Deák Téri Evangélikus Gimnázium iskolalelkésze.

